

J. Berends

De mens is een milieu-scheppend wezen, in tegenstelling tot het dier dat zich juist vestigt in een bestaand milieu.

Over de vraag in hoeverre de mens bij het milieu te maken krijgt met een subjectieve of objectieve realiteit, heeft Sartre enige gedachten ontwikkeld. Hij stelt dat de realiteit subjectief is en dat de mens zijn eigen werkelijkheid creëert (dat huis daar in de verte, die coulissen daar hadden er ook niet kunnen zijn). Zijn eigen werkelijkheid, met daarin zijn steden, gebruiksvoorwerpen etc., waaraan de mens, niet zonder vreugde overigens, gestalte heeft gegeven.

Door de wijze waarop hij zijn wereld leefbaar maakt, bepaalt hij ook de wijze waarop hij bestaat of wil bestaan. Dit kan worden geïllustreerd door een uitspraak van prof. Kwant, hoogleraar in de Wijsbegeerte te Utrecht als hij zegt dat de mens stedeling wordt door steden te bouwen, TV-kijker door TV-toestellen te fabriceren. Men kan deze redenering vrijwel onbeperkt uitbreiden en naar ons onderwerp toehalen met te zeggen, dat door de wijze waarop de mens recreatie-objecten maakt (of door dit na te laten) hij de recreant vormt of maakt.

Bezien wij het tempo waarin de vormgeving van de wereld zich heeft voltrokken dan blijkt dit altijd een zeer langzaam tempo te zijn geweest. Binnen één generatie waren nauwelijks verschillen aan te wijzen. Wanneer echter een mens van zestig jaar in de huidige tijd, zich zijn jeugd in herinnering roept en hij projecteert deze periode op de vergelijkbare periode waarin de jeugd van nu zich bevindt, dan zal hij waarnemen dat binnen één generatie het leefmilieu wel sterk is veranderd. Hij ziet namelijk een totaal ander soort wereld en leefmilieu. Het valt dan ook wel met zekerheid te voorspellen dat onze tienerjeugd straks ook op andere wijze ouder, "volwassen", zal zijn dan de ouderen, "volwassenen" van nu dat thans zijn.

Ook op planologisch gebied worden de veranderingen merkbaar. Het klassieke vestigingspatroon, zoals dit eeuwenlang heeft bestaan, is gedurende de laatste vijftig jaar aan zeer drastische veranderingen onderhevig. Zo zien we de oude agrarische dorpen hun agrarische functie verliezen, dorpen-om-de-steden een functie vervullen rondom het stedelijk geheel en in de stadswijken worden opgenomen.

Het aantal mensen dat in het buitengebied zijn werk heeft wordt steeds minder. Een groot aantal processen wordt zichtbaar, zowel vanuit de stad als vanuit het buitengebied.

Stadsgewesten vormen schaalvergroting in de agrarische wereld. Nieuwe verbindingsfuncties ontstaan, zoals auto, tram, trein, gas, elektriciteit, straalzenders en als laatste, vaak als resterende functie: de recreatie.

Het buitengebied als contramal van het stedelijk gebied zal voor verschillende functies moeten worden gebruikt en de multifunctionele ruimte zal benut moeten worden voor zowel de stedelijke gebieden als voor agrarisch gebruik.

Wil men de open ruimte behouden dan zal men een duidelijke voorstelling moeten hebben van de functie van de open ruimte en tevens een inzicht in de gedifferentieerde behoeft patronen. Tevens moet het duidelijk zijn welke eisen men stelt aan de uitrusting van de open ruimte voordat men een plan voor een open ruimte als recreatieve ruimte kan opstellen.

Het is dan ook niet mogelijk om bij het ontwerpen van de recreatiestructuren in de buitenruimte, de recreatie apart te bezien. Men moet deze steeds geïntegreerd denken in de andere functies van de buitenruimte, te weten land- en tuinbouw, verkeersverbindingen, waterwinning etc. en deze ook (voor wat de recreatie betreft) tegen de achtergrond zien van de verstedelijkende samenleving.

Het zal duidelijk zijn dat het ontwerpen van een dergelijk plan alleen kan gebeuren als een interprofessioneel team het ter hand neemt. Van dit ontwerp team zouden deel moeten uitmaken: een planoloog, een sociograaf, een landschapsarchitect, een verkeersspecialist, een landbouwdeskundige, aangevuld met adviseurs als bijvoorbeeld een milieuhygiëne-specialist en een econoom.

Het plan zal nooit een eindplan kunnen zijn, omdat het enige wat we zeker weten is, dat over enkele jaren andere behoeft patronen en wellicht zelfs andere functies nodig zullen zijn. Een plan, ontworpen op de gebruikelijke wijze, zou naar onze mening dan niet zinvol zijn. Men zou eerder kunnen spreken van een soort structuur waarin de verschillende functies een plaats kunnen vinden en waarin, indien nood-

zakelijk, een aanpassing aan nieuwe behoeftepatronen mogelijk is.

Het plan zal dus door een interprofessioneel team moeten worden opgesteld en wel zo, dat een flexibele structuur zal ontstaan die aan de ontwerpers van de details, alsook aan de bewoners van het gebied voor wie het plan wordt ontworpen, geen gedachten opdringt, doch hen wel aan het denken zet. De verschillende faseringen en kostenvraagstukken, evenals de verkeersdruk, moeten op de kaart zichtbaar gemaakt kunnen worden.

Er is getracht een methode te vinden om het probleem van de buitenruimte zo objectief mogelijk te benaderen. Deze methode kent de volgende fasen:

ideeënschets	- studie van het plangebied
- studie van de aangrenzende gebieden, voor zover van invloed
discussienota	- inventarisatie van bestaande gegevens, plannen en beleidsbeslissingen
globale behoefteprognose, verkeersproblematiek, plan landschapskarakters ter keuze en alternatieven.	- probleemstelling en motivering en noodzaak van het verkeersproblematiek, plan

Overleg met overheidsinstanties en hun programma van onderzoek:

voorontwerp	- uitmaken van de ruimtelijke mogelijkheden
- eerste gedachte over de uitvoering en de fasering
- kostenvraagstuk
- organisatorische aspecten
ontwerp	- behoefte en capaciteit
- functieverdeling
- zonering
- kostenvraagstuk
- fasering en prioriteit

Bij het maken van een ideeënschets of vlekkenprent spelen verschillende factoren een rol: landstyping, bestaande en toekomstige verbindingen en bebouwing, gegeven structuurplan, beschermd gebied, landbouwgeschiktheid, waardering, landbouw en landschap, ruilverkaveling, toegankelijkheid van de natuurgebieden, zuivering van het water etc., wat voor een bepaalde structuur karakteristiek en voor het ontwerp belangrijk is.

De inventarisatie en de deelfacetten zijn op transparante kaarten getekend, waarbij een speciale methode wordt gevolgd. De gegevens staan de ont-

werpers zo op overzichtelijke wijze ter beschikking terwijl door het combineren en het over elkaar gebruiken van de kaarten een goed inzicht in de gecompliceerde materie kan worden verkregen.

Vatten we het voorgaande samen dan zien we dat een recreatieontwikkelingsplan een aantal kenmerkende facetten heeft die er altijd in voorkomen:

- 1 de mens is een milieu-scheppend wezen.
- 2 de gedragspatronen - dus de omgeving - veranderen steeds.
- 3 de planning is een proces en moet constant verandering mogelijk maken.
- 4 in de buitenruimte komen geïntegreerde functies voor, met andere woorden er is multipurpose gebruik van de ruimte te constateren.
- 5 alleen een interprofessioneel team kan de endogene en exogene factoren van een probleemstelling zo objectief mogelijk benaderen.
- 6 een "plan" toont de toekomstige structuur van een bepaald gebied. Deze structuur moet voldoen aan:
 - a alternatieve keuze van modellen.
 - b alternatieve keuze van mogelijkheden binnen een model.

De oplossing moet dus functioneel zijn vanuit de functies, maar niet perfectionistisch. De medegebruikers moeten mogelijkheden vinden om actief mee te kunnen scheppen.

- 7 een plan moet duidelijk leesbaar zijn.
- 8 de planningsmethodiek zal mogelijk wiskundig zijn, zodat het plan aangepast kan worden aan veranderende behoeftepatronen en fasering.

Om te komen tot een formulering van gedachten moeten genoemde punten in een planningsprocedure worden opgenomen.

Deze procedure omvat verschillende fasen van intensiteit, bijv. studie, basisplan, deelprojecten. Deze volgorde wordt in grote lijnen ook bij de fasering gehanteerd.

I De planning begint met een zo nauwkeurig mogelijke omschrijving van de probleemstelling door opdrachtgever en adviseur.

II Door de adviseur wordt de inventarisatie van de gegevens samengesteld en worden de tendenzen van de belangrijkste functies aangegeven.

III De inventarisatie leidt tot een beslissing van de opdrachtgever en adviseur. Er wordt omschreven hoe men een bepaald onderdeel van de probleemstelling denkt op te lossen.

IV Het plan ontstaat uit planvoorstellen. Dit zijn conclusies t.o.v. situaties, tendenzen, behoefte, eisen en de waardering daarvan.

V De laatste fase omvat de beslissingen van de overheden, gemeentebesturen en particulieren en toont heel duidelijk dat het plan gemaakt wordt door deze maatschappij. De adviseur ontwikkelt in de verscheidene fasen alleen planningsmateriaal en suggesties.